הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

תוכן עניינים

פתיחה למסכת ערכין 2

א. הכל מעריכין ונערכין נודרין ונידרין כהנים לוים וישראלים נשים ועבדים..... 5

ב. טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית..... 5

ג. חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין בהם דעת 5

ד. הכל מעריכין ... לאתויי מופלא סמוך לאיש 6

ה. נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין ... נפשות כל דהו..... 8

ו. הכל סומכין לאתויי מאי לאתויי יורש..... 8

ז. הכל ממירין לאתויי יורש 9

ח. קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים קרבנו ולא קרבן חבירו 9

ט. קרבנו לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה..... 9

י. הכל חייבין בסוכה ... לאיתויי קטן שאינו צריך לאמו דתנן קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה..... 10

יא. הכל חייבין בלולב ... לאיתויי קטן היודע לנענע דתנן קטן היודע לנענע חייב בלולב 11

יב. הכל חייבין בציצית ... לאיתויי קטן היודע להתעטף דתניא קטן היודע להתעטף חייב בציצית..... 12

יג. הכל חייבין בתפילין ... לאיתויי קטן היודע לשמור תפלין דתניא קטן היודע לשמור תפלין אביו לוקח לו תפלין 13

יד. הכל חייבין בראייה ... לאיתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין..... 14

טו. חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום ... כולן תשלומין לראשון..... 16

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

טז. סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא ליראות מה לראות בשתי עיניו אף ליראות בשתי עיניו 16

יז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ... מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו 17

יח. הכל חייבין בתקיעת שופר ... לאיתויי קטן שהגיע לחינוך דתנן אין מעכבין את הקטן מלתקוע ביום טוב 17

יט. הכל חייבין במקרא מגילה הכל כשרין לקרות את המגילה..... 18

פתיחה למסכת ערכין

נאמר בפרשת בחקותי (ויקרא פרק כז פסוק ב) **דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ נְפָשׁוֹת לַה'.**

כאן נצטוינו במצות עשה[1] לדון בדיני ערכין כאשר מפורש בתורה, ואחד האומר ערכי עלי, או האומר ערך זה עלי, או ערך פלוני עלי.

אדם נדר לתת למקדש סכום המבטא את ערכה של נפש לה', אותה נפש יכולה להיות הוא עצמו או אחר, והסכום יבטא את ערכה של הנפש לה' ולמקדשו. אולם שתי צורות יש למי שנודר דמים להקדש בשווי של אדם.

האחת, להתחייב להקדש בנדר את דמיו של האדם כפי שהוא שווה להמכר בשוק בתור עבד [עברי או כנעני[2]].

השנית, להתחייב את "ערכו" של אדם, לפי הערך שקצבה לו התורה בפרשת ערכין.

הנודר להביא להקדש את "דמי האדם" הרי זה נדר רגיל של דמים להקדש. ואילו המתחייב את "ערכו", הרי הוא מתחייב מדין "מעריך" לפי הכללים המיוחדים האמורים בפרשת ערכין.

ציותה התורה שנותן הערך לפי שני הנערך והוא הדבר הקצוב שבתורה לא פחות ולא יתר.

---

[1] רמב"ם ערכין פרק א הלכה ב ובסה"מ מצוה קיד ובחינוך שנ

[2] עיין קצוה"ח תכ א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי

מסכת ערכין

כמו שנאמר (שם פסוק ג – ז) **וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. וְאִם נְקֵבָה הִוא וְהָיָה עֶרְכֵּךְ שְׁלֹשִׁים שָׁקֶל.**

וְאִם מִבֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת שְׁקָלִים.

וְאִם מִבֶּן חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף.

וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שָׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֲשָׂרָה שְׁקָלִים.

הסכום נקבע כאן בסולם כללי על – פי המין ועל – פי הגיל.

הערכין הקצובין לפי השנים הן שני הנערך ולא שני המעריך, כיצד בן עשרים שאמר לבן ששים ערכך עלי נותן ערך בן ששים, ובן ששים שאמר לבן עשרים ערכך עלי נותן ערך בן עשרים וכן כל כיוצא בזה.

שנות החיים מחולקות לארבע תקופות. משעבר החודש הראשון ועד עבור השנה החמישית, מאז ועד עבור שנת העשרים, מאז ועד עבור שנת הששים, מאז ועד סוף החיים.

ערכו של הזכר בגילים אלה הוא. חמשה, עשרים, חמשים, חמשה – עשר שקל.

ערכה של הנקבה. שלושה, עשרה, שלושים, עשרה שקלים.

דינים אלו אינם אלו באדם המשתמש במילה "ערך" בכדי להקדיש את ערכו או ערך חבירו למקדש אך אם נדר לתת את שוויו או שווי חבירו ולא את ערכו כלומר שאמר "דמי עלי" או "דמי חבירי עלי" או בכל לשון דומה אין קיצבה לחיובו אלא נותן לפי שומא כמה שוה כעבד.

בערכין אין משגיחין על מצב הנערך אלא על שניו בלבד. ובנדר שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי, הרי זה משלם מה ששוה אותו הנידר כאלו הוא עבד הנמכר בשוק.

הבדל נוסף הוא שהאומר דמי עלי ואינו יכול לשלם כעת ישלם כפי השגת ידו והיתרה חוב הוא עליו לשלם לכשיהיה

לעומת זאת האומר "ערכי עלי" אמרה התורה (שם פסוק ח) **וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן.**

אם אין יד הנודר משגת לשלם את הסכום הנקבע בפרשה וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן. יציג לפניו את האדם, שהוא נדר לשלם את ערכו; וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ . הכהן יקבע את הערך המשתלם על פי מצבו הכספי של הנודר. אם אין ידו משגת, יש להשאיר בידיו מזונות

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וביט' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

ומלבושים, מיטלטלין וכלי אומנות די מחסורו הם או דמיהם. התחשבות זו בצרכיו של עני קרויה "מסדרין", כמבואר בב"מ דף קיד.

הערכים הם נדר מכלל נדרי הקדש, שנאמר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה', לפיכך חייבין עליהן משום לא יחל דברו ולא תאחר לשלמו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה.

וצריך המעריך שיהא פיו ולבו שוין כשאר הנדרים, ונשאלין על הערכין ועל הדמים כדרך שנשאלין על שאר נדרים והקדשות[3].

והערכין והדמים סתמן לבדק הבית, ונותנין הכל בלשכה שהיתה מוכנת במקדש לקדשי בדק הבית.

ועובר על זה והעריך בזמן הבית ולא השלים לתת כערך הקצוב בתורה, ביטל עשה זה, וענשו גדול מאד שמעל מעל בה'. ואם עברו עליו שלשה רגלים אחר שהעריך, יש בדבר עוד עונש אחר שעובר משום בל תאחר.

ונוהגת מצות ערכין בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות, כלומר נוהגת לענין שאם העריכו, ערכן נתפס והוא קודש.

ומכל מקום אמרו חכמים (ע"ז דף יג) שלכתחילה אין מקדישין[4] ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן הזה, שאין שם מקדש בחטאינו כדי לחזק את בדקו, ואם הקדיש במפורש למקדש או שאמר לנו שכך היתה כוונתו[5], או העריך או החרים לשמים, אם היתה בהמה ההקדש חל[6], ונועל דלת בפניה עד שתמות מאליה, ואם היו פירות או כסות או כלים מניחין אותן עד שירקבו, ואם היו מעות או כלי מתכות ישליכן לים המלח או לים הגדול כדי לאבדן אם אינו רוצה לפדותן.

דף ב.

---

[3] מ"מ בערכין דכתיב כי יפליא מודה ר"א דנשאלין ומכ"ש לדידן דנשאלין על כל הקדשות פשיטא דנשאלין על הערכין ג"כ. ולענין תכ"ד אם יכול לחזור ג"כ דינו כמו כל הקדש ויש בזה שיטות עח"מ סי' רנ"ה בש"ך ועמ"ל פ"א מהלכות נזירות נסתפק במופלא סל"א אם ישנו בשאלה דדוקא לענין שנדריו והקדשו קיימין אתרבי אבל לא לענין שאלה ע"ש. מנחת חינוך פרשת בחקותי מצוה שנ אות א

[4] רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ח הלכה ח, י

[5] עיין ערוך השלחן יו"ד רנח ה

[6] ואף אם הקדיש בטעות שחשב שמותר לבקדיש בזמן הזה ההקדש חל שהרי רצה להקדיש את הכבש, והקדישו אלא שהטעות היא בנסיבות הגורמות להקדש, שהוא חשב שבזמן הזה מותר להקדיש, ונתברר לו שאסור להקדיש, אם כן מאחר ואין טעות בגוף ההקדש, אין זה נחשב להקדש טעות, וההקדש חל. וכעין זה בחשוקי חמד יומא כט:

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

א. הכל מעריכין ונערכין נודרין ונידרין כהנים לוים וישראלים נשים ועבדים

כהנים ולויים[7] מעריכין ונערכין כשאר ישראל, העבד נערך[8] ועורך כשאר ישראל, ואם יפדה והיה לו, יתן ערך שנדר.

ב. טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית

טומטום ואנדרוגינוס[9] אין להם ערך שלא קצבה תורה ערך אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית[10], לפיכך טומטום ואנדרוגינוס שאמר ערכי עלי או שהעריכו אחר אינו חייב כלום.

ג. חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין אבל לא נודרין ולא מעריכין מפני שאין בהם דעת

---

[7] רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק א הלכה טו

[8] רמב"ם שם הלכה ז

[9] רמב"ם שם הלכה ה

[10] עיין לח"מ אישות ד א שהקשה יש לתמוה על רבינו עם הסוגיא שבבכורות פרק אלו מומים (דף מ"א ב) אמר שם גבי פלוגתא דבכור טומטום ואנדרוגינוס דאמרו חכמים במשנה דאינו בכור אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל [ספיקא הוא] וקדוש מספיקא א"ל רבא אלא מעתה בערכין יערך ופירש"י ז"ל אלא מעתה דספק הוא בערכין יערך וכו' אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ותירצו סמי מכאן טומטום כו' דלמ"ד טומטום ספק הוי דבערכין יערך. עוד הקשו שם אם זכר אם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ותירצו סמי מכאן טומטום כלומר דלמ"ד טומטום ספק הוי לא איצטריך קרא למעוטי טומטום גבי שלמים כיון דהוי ספיקא ולכך יש לתמוה על רבינו שפסק כאן דהוי ספיקא ובכל אותן הברייתות פסק טומטום ולא סמי ליה מהתם כדסמי ליה בגמרא למ"ד ספיקא הוי הרי נתבאר מכל אלו דטומטום לענין ערך אינו נערך ואינו קדוש בתמורה ואינו קדוש למזבח והוא דבר תימה שזה הפך האמור בסוגיא דבכורות. וקשה עוד דבאנדרוגינוס נמי דפסק כאן רבינו דהוי ספיקא תפול הקושיא דראוי שיערך ויהיה קדוש דאי לא אמרינן בגמרא אלא סמי טומטום דוקא הוי משום דס"ל דאנדרוגינוס בריה הוי כרב חסדא אבל לרבינו דאית ליה ספיקא הוי נופלת הקושיא בתרוייהו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

חרש שוטה וקטן[11] שהעריכו אין בדבריהם כלום ואפילו נתנו לבדק הבית אינו הקדש כלל ומותר להנות.

אולם המעריך את[12] החרש ואת השוטה חייב ונותן לפי שניו.

וכבר התבאר במסכת נזיר דף סב. כמה הוא הערך[13], אם היה הנערך בן שלשים יום או פחות אין לו ערך והאומר עליו ערך זה עלי הרי זה כאומר ערך כלי זה עלי ואינו חייב כלום, היה מבן אחד ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות ערך הזכר חמשה שקלים והנקבה שלשה שקלים.

ד. הכל מעריכין ... לאתויי מופלא סמוך לאיש

כבר התבאר במסכת נזיר דף סב. שקטן שהגיע לעונת נדרים[14] והעריך או נדר דמים חייב לשלם שהרי נדריו קיימים כדלהלן.

וכבר התבאר עוד שם ושם דף כט. שדבר ידוע שאין הזכר נקרא גדול עד שיביא שתי שערות, ורוב בני אדם הזכרים אינם מביאים שתי שערות עד בני י"ג שנים ויום אחד, ואז הוא נקרא איש, וקודם לכן עדיין אינו איש אלא קטן. ואשה ממהרת להביא שתי שערות שנה אחת מקודם לכן, דהיינו מבת שתים עשרה שנה ויום אחד, ואז היא נקראת גדולה.

---

[11] מנחת חינוך פרשת בחקותי מצוה שנ אות א

[12] רמב"ם שם הלכה ו

[13] רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק א הלכה ג

[14] ך כאן ודאי אין ממשכנין וכמו גבי שקלים וכמבואר פ"א דשקלים דנכסיו אינם משועבדין וכבר הארכתי בזה בח"א. אך יהי' נ"מ אם לאחר שהגדיל ממשכנין נכסיו אם נימא דזה הוה חוב חדש בכל יום ויום כ"ז שלא שלם וכע' מש"כ התוס' בכורות דף מ"ט ע"ב ד"ה לדידיה ע"ש וכ"כ דזהו כונת הגמ' בבכורות דף י"ב ע"ב גבי מוסיפין עד עולם ע"ש ברש"י דר"ל דהחיוב הוא בכל יום ויום חיוב חדש ונ"מ לענין מטבע אם הוסיפו וע' תוס' כתובות דף י' ע"א דגם לגבי כתובה כן ע"ש בשם הירוש' ותוס' מנחות דף ע"ו ע"ב וגבי פטר חמור נ"מ לשויו וע' במש"כ הרא"ש דפטר חמור הוא רק שיש לכהן חלק בו וכמבואר בכורות דף י' ע"ב ובירושל' פ"ב דקדושין יש בזה מחלוקת דר"י ור"א וה"נ כן וע' בכתובות דף צ' ע"א דכתובת קטן לאחר שהגדיל נתחייב למפרע אף למאתים ולא הוה כמו גבי חרשת ונתפקחה דירושלמי כתובות פ"א וכן פסק רבינו בהל' אישות ועמש"כ רבינו בהלכות שגגות פ"ט ה"ג גבי קרבן שאינו מביא עד שיגדיל ויהיה בן דעת דהיינו מופלא הסמוך כו' וזה נ"כ כונת התוס' כריתות דף י"א ע"א בד"ה דהא שכתבו האיש כמו האשה ור"ל בן י"ב דאז גבי אשה הוי גדולה וכ"כ בזה. צפנת פענח שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי

מסכת ערכין

אולם למרות שגבי נדרים כתיב (במדבר ל פסוק ג) אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיקֹוָק אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ, והיינו גדול[15], אך מדכתבה התורה גבי נזיר (שם ו פסוק ב) אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר וגו' מרבינן ממלת כי יפליא אפילו מופלא חכם סמוך לאיש, כי פירוש יפליא כי יפריש, כלומר כשהוא מופלא ויודע לפרש לשם מי נדר, נדרו נדר, ומדכתיב איש כי יפליא שמע מינה שהפלאה זו גם כן אינה גורמת להיות נדרו נדר אלא כשהוא סמוך לאיש, דהיינו שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שתי שערות, והיינו בתנוקות כל שתים עשרה ובתינוק כל י"ג.

נמצא דין עונות נדרים לזכר ולנקיבה, קטן בן י"ב שנה ויום אחד, וקטנה בת י"א שנה ויום אחד, שנה סמוך לגדלות של כל אחד, ואם יודעים לשם מי נדרו ונשבעו, נדריהם נדר, ושבועתם שבועה אף על פי שלא הביאו שתי שערות[16].

ובשנת י"ג לזכר ושנת י"ב לנקבה בודקין אותם, אם יודעין לשם מי נדרו נדרן נדר ואם לאו אין נדרן נדר. ואפילו אם נדרו בתחלת השנה ובדקו אותן וידעו לשם מי נדרו, ואחר כך בסוף השנה חזרו ונדרו, אינו נדר עד שיבדקום פעם אחרת[17].

קודם שיש י"ב לזכר וי"א לנקבה אפילו יודעים לשם מי נדרו אינו נדר אולם גוערין בהן ומכין אותן מדרבנן שלא ילמדו לשונם בנדרים ושבועות, ואם דבר קטן וקל הוא ואין בו עינוי נפש אומרים להם שיעמדו בנדרים ושבועתם, כדי שלא ירגילו עצמם בנדרים ויבואו לנהוג קלות ראש בנדרים.

מי"ג ויום אחד ואילך לזכר ומי"ב ויום אחד לנקבה אע"פ שלא הביאו ב' שערות[18], הרי הם גדולים ממש, ואף על פי שאין יודעים לשם מי נודרים, נדריהם נדר, ולוקין עליהם אם יחללו, הן איש הן אשה, דהוקשה אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.

---

[15] שו"ע ונו"כ יו"ד רלג

[16] ומיהו אינן לוקין אם חללו נדרים ועברו על שבועתן עד שיגדלו, דלאו דבל יחל לא קאי אלא אאיש גמור, כלומר גדול דהיינו בן י"ג לזכר וי"ב לנקבה, ו

[17] לבוש וש"ך שם א

[18] ש"ך שם ב

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

וכבר התבאר לעיל דף כח. שקטן[19] שהגיע לעונת נדרים כלומר שהוא בן י״ב שנים וקטנה בת י״א שנים[20], ונדר בנזיר, הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו[21], ואף על פי שעדיין לא הביא שתי שערות.

ה. נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין ... נפשות כל דהו

אחד המעריך[22] את היפה הבריא ואחד המעריך את הכעור החולה, אפילו היה הנערך מוכה שחין או סומא או גדם ויש בו כל מום נותן לפי שניו כמו שכתוב בתורה.

ו. הכל סומכין לאתויי מאי לאתויי יורש

כבר התבאר במסכת מנחות דף צג. שכל קרבנות בהמה שיקריב היחיד בין חובה בין נדבה סומך עליהן כשהן חיין, חוץ מן הבכור והמעשר והפסח, שנאמר (ויקרא ג פסוק ב) וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ, מפי השמועה למדו שכל קרבן במשמע חוץ מפסח ובכור ומעשר.

הכל סומכין[23], חוץ מחרש שוטה וקטן[24], ועבד ואשה בין בקרבן שלהם בין בקרבן הבעלים, וסומא בשתי עיניו, ונכרי.

---

[19] רמב״ם שם פרק ב הלכה יג

[20] כמבואר בשו״ע ונו״כ יו״ד רלג

[21] דהרמב״ם ס״ל דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא וכ״כ כל המפרשים והפוסקים בדעתו וכ״מ דעת השו״ע.

[22] רמב״ם ערכין שם הלכה ח

[23] רמב״ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג הלכה ח

[24] ויש לחקור דמה שייך סמיכה בחש״ו כיון דהם אינם ראוים להקדיש שום קרבן כיון דלאו בני דעת נינהו דלא מצינו אלא במופלא סמוך לאיש שהקדשו הקדש אבל בחרש שוטה וקטן לא מצינו כלל. ואם מתניתין מיירי שחרש שוטה וקטן אינם סומכים בקרבנות אחרים הא אפילו גדול או פקח אינו יכול לסמוך לא בשליחות ולא שלא בשליחותו של בעל הקרבן אף על גב דמצינו לגבי חש״ו קרבן בקרבן זיבה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים שלא מדעתם להאכילם בקדשים כמ״ש הרמב״ם ז״ל פ״א מהל׳ מחוסרי כפרה הל׳ ה׳ פ״ג הלכה ו׳ יעו״ש מ״מ בקרבנות אלו לא שייך סמיכה שהרי כתב רבינו לעיל שאין סמיכה בעוף והוא מפורש בפ׳ כל הגט דף כ״ח ע״ב ולא ידעתי למה כתב מרן בכ״מ ומ״ש העוף אינו טעון סמיכה הכי משמע בפ׳ כל הגט דלע״ד הדבר מפורש, באופן דלא משכחת לה קרבנות בחרש שוטה וקטן דשייך בהם סמיכה. לכן נראה לענ״ד לישב דהכא מיירי בחש״ו שירשו מאביהם קרבן שהפריש אביהם וכבר סתם לן תנא לעיל דף צ״ב ע״א דיורש סומך ואשמועינן מתניתין דדוקא יורש גדול ובן דעת סומך אבל חש״ו דלאו בני דעת נינהו אין סומכין אפי׳ בקרבן אביהם. קדושת יום טוב למהרי״ט אלגאזי

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח״ן 22887389 | ובטל׳ 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

ואין השליח סומך כדלהלן אך היורש סומך שמי שמת[25] והניח קרבנו עולה או שלמים הרי יורשו[26] מביאו וסומך עליו ומביא נסכיו.

ז. הכל ממירין לאתויי יורש

עוד התבאר שם שהיורש ממיר[27], כיון שיש לו בה קצת קצת בעלות בכך שמתכפר לו קצת בהבאת הקרבן.

ח. קרבנו ולא קרבן עובד כוכבים קרבנו ולא קרבן חבירו

כבר התבאר במנחות צג. שהכל סומכין[28], מלבד אלו שהוזכרו לעיל וחוץ מן הנכרי.

ואין השליח סומך גם אם הבעלים אינו יכול לסמוך[29], שאין סמיכה אלא בבעלים שנאמר (שם א פסוק ג) וְסָמַךְ יָדוֹ לא יד אשתו ולא יד עבדו ולא שלוחו[30].

ט. קרבנו לרבות כל בעלי חוברין לסמיכה

כבר התבאר במסכת מנחות דף צד. שחמורה הסמיכה מהתנופה שחמשה שהביאו זבח אחד בשותפות, אין האחד[31] יכול לסמוך ברשות כולם, אלא

---

[25] רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג הלכה ט

[26] ואף על גב דאמרי' בריש תמורה דר' יהודה סבר דיורש אינו סומך כיון דסתם לן תנא התם ובפרק שתי מדות ובריש ערכין דלא כוותיה נקטינן כסתם מתניתין. כס"מ שם

[27] רמב"ם הלכות תמורה פרק א הלכה ה

[28] רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ג הלכה ח

[29] כגון שהוא חש"ו עכו"ם או חולה במדינת הים, ומקריבים ללא סמיכה

[30] ואע"ג שממעטינן מקרבנו ולא קרבן חבירו הו"א שאם מינהו שליח להדיא הרי יד שליח כיד בעל הבית והיה יכול לסמוך להכי ממעטינן נמי מידו ולא יד שלוחו. זבח תודה שם

[31] רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק ט הלכה טו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

כולן[32] סומכין עליו זה אחר זה, ואין יכולין לסמוך כולן בבת אחת משום חציצה[33].

אולם כשהביאו[34] שלמים בשותפות, אין כולם יכולים להניף בבת אחת, משום חציצה[35], ואינם יכולים להניף זה אחר זה כיון שכבר נתקיימה תנופה בראשון, אלא האחד מניף ברשות חבירו, אפילו הם מאה אחד מניף על ידי כולן.

דף ב.

י. הכל חייבין בסוכה ... לאיתויי קטן שאינו צריך לאמו דתנן קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה

כבר התבאר במסכת סוכה דף כח. שאף על פי שהקטנים פטורים מן הסוכה מן התורה עד שיהיו בני י"ג שנים, מכל מקום מדברי סופרים[36] כל קטן שאינו צריך לאמו, דהיינו בן שש שנים שלימות, ואם הקטן חכם וחריף בענין שאינו צריך לאמו אפילו כשהוא בן חמש שנים שלימות, חייב בסוכה[37] כדי לחנכו

---

[32] שם פרק ג הלכה ט

[33] ואע"ג דמין במינו אינו חוצץ וכולם חייבים בתנופה וסמיכה ולכן אין בשר חוצץ בין אמורים משום דמין במינו אינו חוצץ, לא נאמרה אלא בבשר ואמורין דבהמה אחת, דכיון דחד גופה הוא אין הבשר חוצץ בין האימורין דאידי ואידי חד גופה הוא, ובכי הא הוא דאמר רב מין במינו אינו חוצץ, דהוי מין במינו לגמרי מחד גופא. מה שאין כן רגל חבירו ויד חבירו דהגם דתרוויהו בשר אדם נינהו לא קרינן ביה מין במינו אינו חוצץ, דכיון דהוו מתרי גופי הויא חציצה. והיינו דאמרינן דרגל חבירו חוצץ בינו ובין הרצפה וכן יד חבירו חוצץ בין ידו והזבח, דמידי דלאו גופיה הוא חוצץ, ומין במינו לגמרי מחד גופה לא חייץ. ברכי יוסף אורח חיים סימן עד ס"ק ה

[34] רמב"ם שם פרק ט הלכה טו

[35] ועל אף שכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הא דלא הוי חציצה עיין תוס' סוכה דף מ"ז דהכהן אוחז באימורים שיוצאים חוץ ליד ובדף ל"ז ע"א כתבו דמין במינו אינו חוצץ והא דפריך לילפו כולהו בהדי הדדי פירכא הוא עיין שם. ועיין קדושין ל"ו ב' ומנחות ס"א ב' ועיי"ש בתוס' בכל המקומות שהקשו הא יד הבעלים הוי חציצה בין האימורים ובין יד הכהן ושם בקדושין תירצו דגזיה"כ הוא יעו"ש בחד תירוצא ומדברי רבינו משמע ג"כ כך ועיין תו"כ צו פט"ו פרשה י"א יעו"ש. הר המוריה שם הלכה ה ו.

[36] שו"ע ונו"כ תרמ ב

[37] ועיין בערוה"ש סעי' ב' "ולא ידעתי למה אין נזהרים בזמננו באכילת קטן בסוכה ואולי מפני שבמדינתינו עפ"י הרוב הזמן קר בסוכות וקשה על הקטן לאכול בסוכה".

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

במצות[38]. אבל כשעדיין הוא צריך לאמו, כשם שאמו פטורה כך הוא פטור אפילו מדברי סופרים כיון שהוא צריך לה. וי"א[39] שמבן חמש ולמעלה, אם אביו בעיר שאינו צריך אז כ"כ לאמו, מחוייב אביו לחנכו בסוכה.

אף על פי שהקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה, מכל מקום אם הוא אוכל וישן חוץ לסוכה אין צריכין למחות בידו ולגעור בו, אבל אביו חייב לגעור בו ולמחות בידו ולהכניסו לתוך הסוכה כדי לחנכו במצות, אבל אמו אינה חייבת לחנכו במצות והרי היא אצלו כשאר כל אדם, ומותר לה ליתן לפניו לאכול חוץ לסוכה, אף על פי שיודעת שבודאי לא יכנוס לסוכה לאכול אלא יאכל במקום שנתנה לפניו אין בכך כלום כיון שאינה אומרת לו שיאכל חוץ לסוכה.

ואם אין לו אב י"א[40] שאמו וב"ד חייבים לחנכו[41], ולכו"ע אסור להאכיל לקטן בידים חוץ לסוכה אפילו לאדם אחר אם נותן לתוך פיו וכן אסור לצוות לו לאכול[42].

יא. הכל חייבין בלולב ... לאיתויי קטן היודע לנענע דתנן קטן היודע לנענע חייב בלולב

עוד התבאר שם דף מב. שקטן היודע לנענע לולב כדינו כלומר שיודע להוליך ולהביא להעלות ולהוריד[43], אביו חייב לקנות לו לולב לכל ימי

---

[38] ואפשר שבקטן אף אם יאכל פחות מכביצה יברך 'לישב בסוכה' ששיעור חשוב הוא אצלו, ועיין שו"ע ונו"כ סי' קפ"ו, ובשו"ת חת"ס או"ח סי' מ"ט שחיוב ברהמ"ז אצל קטן הוא אפילו פחות מכזית, ובליקוטי הערות על החת"ס שם שכן דעת הפנים יפות, וצ"ע.

[39] מ"ב שם ד בשם הב"ח ואליה רבה ובכורי יעקב ובית מאיר, וכן משמע מסתימת דרך החיים, ואם אין אביו בעיר כל השנה, אפילו אם בא על חג הסכות בכורי יעקב לביתו, דבזה הוא מרגל עם אמו, שיעורו משש שנים ומעלה שער הציון סימן תרמ ס"ק ה

[40] אליה רבה ובכורי יעקב, ועיין בחתם סופר (חדושי סוגיות – תרס"ב סי' כד) כתב דאם האב רחוק מביתו, חייבת האם לחנך הילדים בשליחות האב ע"ש, והו"ד בשו"ת שבט הלוי (ח"א או"ח סי' סז), וע"ש בשבט הלוי שהביא דהתרומת הדשן לא ס"ל כחת"ס הנ"ל.

[41] אך דעת התוס' ישנים ביומא (פב .) שהביא דעת רבו דרק האב חייב בחינוך ולא האם, וכתב לפ"ז דבמעשה בהילני דהכא שמא היה להם אב והיא חנכם בעבורו, ואפילו לא היה להם אב היתה מחנכם למצוה בעלמא ועיין מגן אברהם סימן שמג ס"ק א "אבל אמו אינה מצווה וכ"ה בנזיר דף כ"ט ובת"ה סי' צ"ד ומעשה דהילני בסוכה דף ב' שהושיבה בניה בסוכה ע"ש היא החמירה על עצמה (תשו' מהר"מ ד"ק סי' ר') עסי' תרי"ו ומשמע בנזיר דאין מחויב לחנך בתו ע"ש ובתו' בנזיר הקשו מ"ש דבי"ה מחויב לחנך בתו ע"ש ואפשר דכל המצות דמי לי"ה וצריך לחנכם וכן הובא בילקוט אמור דף קע"ח ע"ג" ועיין פרי מגדים אשל אברהם שם בתרומת הדשן מסופק שם באמו אי מצווה לחנך

[42] מ"ב שם ה

[43] שו"ע ונו"כ תרנז

החג[44], כדי לחנכו במצוות, וכדי שיוכל גם לנענע בשעת ההלל עם הציבור, אפילו אם אינו בקי באיזה סדר או מתי לנענע[45]. אולם אינו צריך לקנות לו מהודר אלא מספיק כשר לברכה[46].

אולם אם אין ידו משגת לקנות גם עבור בנו הקטן, לאחר שיצא אביו בשלו, יתננו לבנו לנענע בו ולברך עליו ויוצא בשל אביו[47]. ובחו"ל לא ינהג כן, שהרי משנתנו לקטן שוב אין יכול לצאת בו ביום השני[48].

ויזהר שלא יתננו ביום הראשון ובחו"ל גם ביום השני לקטן, קודם שיצא בו, מפני שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו לו אינו מוחזר[49].

יש לאדם לדאוג שיהיה לבניו הגדולים ד' מינים משלהם כדי שיוכלו לקיימם כמצוותם בנענועים בהלל ובהקפת הבימה בהושענא.

קטן שאינו יודע לנענע אפילו הוא כבר בן שש אינו חייב לחנכו[50].

יב. הכל חייבין בציצית ... לאיתויי קטן היודע להתעטף דתניא קטן היודע להתעטף חייב בציצית

---

[44] מ"ב שם ג

[45] שער הציון שם ס"ק ב

[46] בה"ל תרעה ד"ה לדידן

[47] מ"ב שם ד

[48] ובאשל אברהם בוטשאטש מהדו"ת כתב להסתמך על האחרונים (המובאים במשנ"ב תרנח סקכ"ח) ולתת ביום טוב ראשון הלולב לקטן בתורת שאלה ויוצא מדין מצוות חינוך אף שהקטן אין עושה המצוה כתיקונה, אך הפמ"ג (א"א סק"ח) והבכור"י (סקי"ח) ועוד כותבים לחשוש לדברי המג"א (סק"ח הו"ד במשנ"ב שם) שאין האב יוצא ידי מצות חינוך בזה, ובבכור"י שם נותן עצה שיתן הלולב לקטן ביום א' דיו"ט (אחרי שהוא כבר יצא ידי חובתו) בתנאי "אם היום יום טוב ולמחר חול הרי הוא לך במתנה ואם לאו אינה במתנה".

[49] שו"ע ונו"כ תרנח ו והוא לשון הרמב"ם ועיין בבד"ה שכתב דמדסתם משמע דאפילו הגיע לעונת הפעוטות ג"כ אין ליתן לו והטעם דהרמב"ם לשיטתו בפ' כ"ט מהלכות מכירה דהיכא דדעת אחרת מקנה לו הוא זוכה מן התורה וא"כ אפילו הגיע לעונת הפעוטות דתקנו רבנן דמתנתו מתנה הלא מן התורה אינו יכול להקנות [וזהו שכתב ואינו מקנה לאחרים מן התורה ולא הוי מן התורה משלכם ושם בשו"ע הביא דעת יש מי שאומר שאם הגיע לעונת הפעוטות, מותר, שאפילו כשדעת אחרת מקנה אותו אין קנינו אלא מדרבנן ולכן כשהגיע לעונת הפעוטות כשם שזוכה מדרבנן כן מקנה ג"כ מדרבנן ו פשוט דודאי יש להחמיר לכתחלה כדעה הראשונה דהיא סתמית שלא ליתן במתנה לשום קטן והיינו אפילו במתנה ע"מ להחזיר כמבואר בפוסקים. ודע דקטן נקרא לדעה ראשונה עד שהוא בן י"ג ויום אחד.

[50] מ"ב שם א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

עוד התבאר שם שקטן[51] היודע להתעטף, כלומר שיודע לעטוף שני ציציות לפניו ושנים לאחריו, ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת ק"ש, אביו צריך ליקח לו בגד של ד' כנפות, ולהטיל בו ציצית לחנכו.

י"א שגיל זה הוא בן תשעה שנים. וי"א שגיל זה הפקח בן שש שנים ואינו פקח בן שבע[52].

ומשערים את גודל הציצית בקטן עצמו שמתעטף בו לפי גדלו ולפי קטנו שיהיה בו כדי להתעטף בו ראשו ורובו, ואם יש בו זה השיעור אז צריך אביו להטיל בו ציצית ולברך עמו ואם אין בו זה השיעור אין מברכין עליו. ויש ששיערו שטלית כראשו ורובו של קטן, הוא אורך אמה וחצי[53]. וא"כ צריך שיהיה לו שיעור שלושת רבעי אמה – 36 על 36 ס"מ לפניו ושלושת רבעי אמה מאחריו. ורוחב הכתפיות ג' אצבעות – 6 ס"מ.

יש נוהגים להלביש הקטן, בציצית כבר מגיל שלוש[54], אפילו אם אינו יודע להתעטף. ויש נוהגים[55] להלבישו מעת שיודע לשמור עצמו בנקיות, מטינופת עשיית צרכיו. ובגילאים אלו אין צריך להקפיד על גודל הטלית קטן[56].

יג. הכל חייבין בתפילין ... לאיתויי קטן היודע לשמור תפלין דתניא קטן היודע לשמור תפלין אביו לוקח לו תפלין

עוד התבאר שם שקטן היודע[57] לשמור תפילין בטהרה שלא יישן ושלא יפיח בהם. ושלא ליכנס בהן לבית הכסא, חייב אביו לקנות לו[58] תפילין לחנכו

---

[51] שו"ע ונו"כ יז ג

[52] כף החיים שם י

[53] כן כתב בארצות החיים בשם ספר משמחי לב שמדד ומצא כן ראשו ורובו של קטן בן ט', והוא אמה וחצי. שער הציון סימן טז ס"ק ח

[54] ערוה"ש סעי' ה' ומובא מנהג זה בקיצור השל"ה, ובשבט מוסר פל"א ובא"ר סק"ג שע"י זה יזכה הקטן לנשמה רמה.

[55] שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' י"ח

[56] שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ו', הליכות שלמה פ"ג אות ד' בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

[57] שו"ע ונו"כ לז ג

[58] ויש לעיין אם יש לו ב' בנים אם חייב לקנות תפילין עבור כ"א או שיוצא במה שיחנך מתחלה לבנו האחד ואחר תפלתו יתנם לבנו השני וכן ביש לו בן אחד והוא משיג לשאול עבורו תפילין או שיתן לו את תפליו לק"ש ותפלה בכל עת החינוך דהיינו עד שיעשה לאיש אם יוצא בזה, דאפשר מה דנקט הברייתא [סוכה ד' מ"ג] אביו קונה לו תפילין היינו דוקא בזמנם שהיו מניחין תפילין כל היום ואין מצוי שישאיל א' לחבירו תפיליו משא"כ בזמני, תדע דלא נקט בן בלולב ויש לדחות ע"ש וצ"ע. בה"ל שם ד"ה לקנות לו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

במצות הנחתן, וכן ללמדו הדינים הנצרכים לזה. וכן נהגו הספרדים[59], וקודם לכן אין רשאי להניח תפילין, ולאו חינוך הוא.

וי"א שדוקא כשהוא בן י"ג שנים ויום אחד ולא לפני[60]. ועכשיו נהגו להניח ב' או ג' חדשים קודם הזמן[61]. ויש נוהגים[62] שלא להקדים אלא חודש אחד, וכל זה כדי להרגילו למען ידע סדר ההנחה על בוריו כשיהיה בר חיובא

יד. הכל חייבין בראייה ... לאיתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין

כבר התבאר במסכת חגיגה דף ב. ששלש מצות[63] עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים, ואלו הן. הראייה שנאמר שמות כג פסוק יז, פל"ד פס' יז, דברים טז פסוק טז) יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ, והחגיגה שנאמר (דברים שם פסוק טו) תָּחֹג לַיקֹוָק אֱלֹהֶיךָ, והשמחה שנאמר (דברים שם פסוק יד) וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ.

הראייה האמורה בתורה היא – שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג, ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף[64] בין מן הבהמה, וי"א[65] שיש בראיה

---

59 שו"ת אור לציון ח"ב פמ"ד אות מ"ז, שו"ת יבי"א ח"ו סי' ג' עפ"י עדות מגדולי הפוסקים זה דורי דורות

60 רמ"א שם ובשו"ת דברי יציב ח"א סי' מ"א.

61 מ"ב שם יב ועיין בפמ"ג שמצדד לפסוק כמש"כ הב"ח דעכ"פ קטן בן י"ב שנה הלומד תלמוד ומבין יכול להניח תפילין דעליו בודאי נוכל לסמוך אם יודע לשמור את עצמו מהדברים הנזכרים. ביאור הלכה שם ד"ה וכן נהגו

62 ערוה"ש סעי' ד' וכן היה המנהג הנפוץ במדינות פולין וליטא.

63 רמב"ם הלכות חגיגה פרק א הלכה א

64 לא מצאתי זה מפורש, ומצד הסברא כן הוא שהרי ולא יראו פני ריקם אמר רחמנא וכיון שהביא עולת העוף אינו ריקם. ומ"מ ק"ל מהך דביצה (כ, א) דבבא בן בוטא הביא כל צאן קדר והכניסן בעזרה ואמר כל הרוצה לסמוך יבא ויסמוך, ובירושלמי דחגיגה פ"ב (סוף הל' ג) מביא זה שהביא ג' אלפים טלאים ואמר כל מי שהוא רוצה עולות יבא ויסמוך שלמים יבא ויסמוך ע"ש, ולמה לא הביא עופות לעולות. אך י"ל משום דרצה להורות להם כב"ה דמותר לסמוך ובעופות ליכא סמיכה, אך זה גופה ק"ל כיון דאפשר בלא סמיכה למה יסמוכו, ויש ליישב כמובן. ערוך השולחן העתיד הלכות חגיגה סימן קצו סעיף ט

65 בירושלמי ריש חגיגה אמשנה דהכל חייבין בראייה אומר בד"א בראיית קרבן אבל בראיית פנים בעזרה הכל חייבין אף מי שאינן חייבין בקרבן ע"ש, אלמא דשני מצות הן. אך הרמב"ם שם לא פסק כהירושלמי, וס"ל כשיטת התוס' ריש חגיגה דהש"ס שלנו חולק על הירושלמי, אבל מרש"י שם משמע קצת דשני מצות הן, והרמב"ם ס"ל דלש"ס שלנו מצוה אחת היא. ערוך השולחן העתיד שם סעיף ח ועיין לקוטי הלכות בזבח תודה שנקט כדעת הרמב"ם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

שתי מצוות מצוה להראות בעזרה ומצוה נוספת להביא קרבן ראיה בעת שבא להראות.

ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה, לא דיו שלא עשה מצות עשה, אלא עובר על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם, ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה. וי"א[66] שאם הביא בשאר ימות החג הרי הם תשלומין ליום הראשון ואינו עובר על עשה ולא תעשה. ואם לא בא כלל לעזרה ביום ראשון לכו"ע יש לו תשלומין בשאר ימות החג[67].

החגיגה האמורה בתורה היא – שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות, והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבהמה.

והשמחה האמורה ברגלים היא – שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה[68], ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך.

מי שחציו עבד חציו בן חורין י"א[69] שחייב בראיה מכיון שכופין את אדונו לשחררו כמבואר שם, וא"כ הרי הוא עתה כבן חורין. ויש שפטרוהו[70] מהראיה מפני צד עבדות שבו.

---

[66] סמ"ג עשין רכז

[67] ערוך השולחן העתיד שם סעיף טו

[68] ויש בזה שאלה, איזה הפרש יש בין חגיגה לשמחה הא אידי ואידי שלמים הם. והתשובה בזה שאמת ששניהם שלמים מ"מ אין דומין זל"ז בכמה דינים שיתבארו, דשלמי חגיגה צריך דווקא מן החולין, ולדעת הרמב"ם בתערובת מעשר, ושלמי שמחה מותר לגמרי מן המעשר, שלמי חגיגה אין הנשים חייבות בה ולא כן שלמי שמחה לדעת הרמב"ם ז"ל כמו שיתבאר, וכל הפטורים מראייה פטורים משלמי חגיגה ובשלמי שמחה חייבין לבד חרש שוטה וקטן, שלמי חגיגה אינו אלא יום אחד ושלמי שמחה כל הרגל, שלמי חגיגה יש תשלומין לעצרת כל שבעה ולא כן בשלמי שמחה, שלמי חגיגה אם שחטן מערב יום טוב אינו יוצא בהן ובשלמי שמחה יוצא כמו שיתבאר, ולפ"ז שתי מצוות הם. ערוך השולחן העתיד שם סעיף ה

[69] דלמשנה אחרונה כופין את רבו לעשותו בן חורין, ולכן רבינא מיירי למשנה ראשונה והמשנה למשנה אחרונה והוי כבן חורין וחייב בראייה

[70] רמב"ם שם ולכאורה דברי הרמב"ם תמוהים מאד, שהרי לפי משנה אחרונה חייב בראייה. אמנם הרמב"ם הולך לשיטתו בפ"ב מקרבן פסח שלמשנה ראשונה עשו חכמים תקנה לחצי בן חורין שיקיים מצות הפסח והחגיגה, אבל למשנה אחרונה לא הוצרכנו לתקנה כיון שביכולת ב"ד לכוף לרבו שיעשנו בן חורין, ולכן כל זמן שלא שיחרר אותו הרי הוא פטור מפסח וחגיגה וראייה, ותקנה לא עשו לו ולכן פטור מצד עבדות שבו. ערוך השולחן העתיד שם סימן קצח סעיף יג – יד ועיין בזבח תודה שם שפי' דלמשנה ראשונה ביום שעובד את רבו יצא ידי חובת רבו, וא"כ ביום שאינו עובד הרי הוא בן חורין לגמרי וחייב בראיה, ולמשנה אחרונה כיון שכופין את רבו ואינו עובדו א"כ כל זמן שלא שיחררו יש עדיין קצת אדנות רבו עליו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

טו. חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום ... כולן תשלומין לראשון

עוד התבאר במסכת חגיגה דף ט. שמי שהיה[71] חגר או סומא ביום[72] ראשון שפטור מן הראיה וכן כל מי שפטור, ונתרפא או נתחייב בשני, פטור מן הראייה ומן החגיגה, שביום חובתו היה פטור שכל ימות החג תשלומי ראשון הן.

וכל זה אם היה חיגר או סומא או פטור בליל ראשון, אולם אם נעשה חיגר או סומא ביום הראשון לאחר שעלה עמוד השחר, וחזר ונתרפא ביום השני חייב, שהרי כבר נתחייב כשהאיר היום בחגיגה[73].

חל יום ראשון בשבת והיה חיגר ותרפא בשני, יש מסתפקים לומר שחייב כיון שלא היה חייב כלל ביון הראשון משום שבת[74].

נעשה חיגר בשני למרות שנתחייב בראשון פטור מלהביא, מכיון שעתה אינו בן חיוב, אולם אם חזר ונתרפא חייב[75].

טז. סומא באחת מעיניו פטור מן הראייה שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות כך בא לראות מה לראות בשתי עיניו אף לירא בשתי עיניו

---

[71] רמב"ם שם פרק ב הלכה ה

[72] ויש לגמגם דלמה בחיגר ביום ראשון וכו' לא חילק בין היה חיגר בלילה לחיגר ביום וכמו שחילק בסמוך בין נטמא בלילה לנטמא ביום דהדין שוה בשניהם ועיין להפר"ח בנימוקיו על רבינו מה שנסתפק אי פשוט ביום ראשון ונעשה חגר ביום ב' אי חייב להביא ביום ב' דכבר נתחייב בראשון ופשיט לה מדברי התוס'. יצחק ירנן הלכות חגיגה פרק ב הלכה ה

[73] מהר"י קורקוס שם תורת הקדשים אות ב

[74] טורי אבן כיון דלענין שבת יש לו תשלומין ולא אמרינן הואיל ואידחי כמ"ש תוס' ריש מס' חגיגה הואיל ורק אריא הוא דרביע עליה א"כ י"ל אף אם היה חיגר ג"כ מ"מ כיון דבלא"ה לא היה יכול להקריב יש לו תשלומין או לא.

[75] מים חיים שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

עוד התבאר שם דף ב. שנאמר[76] (דברים לא פסוק יא) בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת[77], כשם שהן באין להראות לפני ה' כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו, להוציא סומא שאינו רואה, אפילו נסמית עינו אחת שהרי אין ראייתו שלימה.

יז. מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ... מפני תיקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו

עוד התבאר שם שהמשחרר[78] חצי עבדו, בכסף, שנתן לו דמי חציו כדי להשתחרר[79], קנה, והוא חציו בן חורין. ומי שחציו[80] עבד וחציו בן חורין, אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, לפיכך כופין את רבו לשחררו, וכותב לו שטר על חצי דמיו. במה דברים אמורים, בעבד, מפני שהוא מצווה על פריה ורביה[81], אבל שפחה, תשאר כמו שהיתה ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום אחד. ואם נהגו בה מנהגי הפקר חייב לשחררה[82].

יח. הכל חייבין בתקיעת שופר ... לאיתויי קטן שהגיע לחינוך דתנן אין מעכבין את הקטן מלתקוע ביום טוב

כבר התבאר במסכת ר"ה דף לג. שלאחר[83] שכבר גמרו כל מנין תקיעות בשופר בראש השנה אין לתקוע עוד בחנם, שהרי התקיעה היא אסורה ביום

---

[76] רמב"ם שם פרק ב הלכה א

[77] קצת קשה למה כתב פסוק דבבוא כל ישראל לראות ולא כתב פסוק הנזכר בגמ' מיראה יראה שהוא מקרא ומסורת לחם משנה שם.

[78] שו"ע ונו"כ חו"מ רסז ס

[79] אך המשחרר חצי עבדו, בשטר, לא קנה העבד את חציו ונשאר עבד כמו שהיה. שגמרינן לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד חציו לא. שו"ע שם וש"ך עב

[80] שו"ע שם סב

[81] עיין בספר תפארת למשה שכתב אף אם העבד קטן דעדיין אינו בר פ"ו כופין את רבו מיד ואף אם העבד סריס חמה דאין לו רפואה ולא יכול לקיים פ"ו אפילו הכי כופין משום שבת וצ"ע לדינא עכ"ד. פ"ת שם יא

[82] ש"ך שם עז

[83] רמ"א ונו"כ תקצו

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

טוב מדברי סופרים[84], ולא התירוהו אלא לצורך וכשיש מצוה קצת, כגון כדי לעשות נחת רוח לנשים לתקוע להן, וכן הנוהגין לתקוע אחר התפלה כיון שהן צריכין לתקיעה זו מטעם הידוע להם[85], התירו להם חכמים לפי שאין בתקיעת שופר שבות גמור אלא עובדין דחול, אבל לתקוע בחנם הוא זלזול יום טוב.

אבל מותר לומר לקטן שיתקע כדי שיתלמד, בין שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחינוך, ומותר לקטן לתקוע כל היום אפילו לאחר שישמע התקיעות בבית הכנסת, ואף להשתדל ללמדו אופן התקיעות, ואפילו אחר שאינו אביו מותר בזה שמחנך לקטן, לפי שמצוה על הגדולים ללמד את הקטנים ולחנכם במצות.

במה דברים אמורים שחל ראש השנה בחול, אך אם חל בשבת י"א[86] אף על פי ששבת לאו זמן תקיעה היא, מותר לומר לקטן שלא הגיע לחינוך שיתקע בשבת כדי להתלמד לתקוע, אבל אם הגיע לחינוך אסור לומר לו לתקוע, בין בשבת ראש השנה בין בשבת סתם, אולם אם תקע מעצמו אין מוחין בידו[87]. וי"א[88] שבהגיע לחינוך אם תקע בשבת אפילו שבת סתם מוחין בידו[89], והתינוקות שלא הגיעו לחינוך בשבת שהוא ר"ה מעכבין אותו, שלא יאמרו השומעין שצריכין לתקוע בר"ה שחל בשבת, ובשבת סתם שאינה יום טוב של ר"ה אין מעכבין אותן מלתקוע בשבת, כדי שילמודו.

יט. הכל חייבין במקרא מגילה הכל כשרין לקרות את המגילה

---

[84] ועיין בט"ז שדעתו דיו"ט של ר"ה אינו דומה לשאר יום טוב בזה, אבל רוב האחרונים (מגן אברהם וחכם צבי וקרבן נתנאל וישועות יעקב וחמד משה ונהר שלום ומאמר מרדכי ובגדי ישע) הסכימו לאסור כדברי הרמ"א. ולענין טלטול לכו"ע שרי כל היום דהא ראוי לתקוע בו להוציא אחרים שלא יצאו עדיין. מ"ב שם ג שער הציון שם ס"ק ד.

[85] כגון אלו שרוצים לצאת כל הדיעות בצורת התקיעות. עיין שו"ע הרב שם

[86] טור תקפח

[87] אף על גב דבשאר איסורין אי עביד מצוה להפרישו שאני הכא דלאו איסור הוא שהרי מצות היום בשופר אי לאו שבת הוא. דרישה על הטור שם

[88] דעת הרמב"ם שופר פרק ב הלכה ז

[89] ואף על גב דקיי"ל קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו כמ"ש בסי' שמ"ג שאני תקיעות דנשמע לרבים ויש זילזול שבת כשהגיע לחינוך. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקפט סעיף יא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

כבר התבאר במסכת מגילה דף יט. אחד[90] הקורא את המגילה ואחד השומע מן הקורא, יצא ידי חובתו, והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך היה הקורא חרש המדבר, ואינו שומע כלל[91], או קטן[92] או שוטה[93], השומע ממנו לא יצא. אך החרש חייב לקרוא לעצמו[94].

י"א[95] שהשומע מן החרש יצא בדיעבד, וקשה לסמוך על היתר זה[96] ומ"מ לכתחלה כו"ע מודים שלא יעמידוהו להוציא רבים ידי חובה.

---

[90] שו"ע ונו"כ תרפט ב

[91] ואף על גב דבעלמא קי"ל דאם לא השמיע לאזנו יצא כבסימן ס"ב וסימן קפ"ה הכא לענין מגילה דהוא משום פרסומי ניסא החמירו בו יותר דהשמיעה לאזנו הוא לעיכובא ולפי זה מי שקורא המגילה לעצמו צריך ליזהר מאד שישמיע לאזנו, דאי לאו הכי אפילו בדיעבד לא יצא, א"נ דחרש גרע טפי שאינו יכול להשמיע לאזנו. מ"ב שם ה שער הציון ס"ק ז

[92] אף על גב דקטן נמי חייב עכ"פ מדרבנן אפ"ה אינו יכול להוציא את הגדול דלגבי קטן הוי תרי דרבנן (ר"ל דעצם קריאת המגילה הוי רק מד"ס וחיובו של קטן הוי ג"כ רק מדרבנן בכל המצות) משא"כ גדול הוי חד דרבנן ולא אתי תרי דרבנן ומפיק חד דרבנן. מ"ב שם ו

[93] כתב המ"ב (תס ד) הוא המאבד מה שנותנים לו. ובגמ' (חגיגה דף ג.) נתנו עוד סימנים, הקורע את כסותו, והמהלך יחידי בלילה, או לן בביה"ק, אמנם זה דווקא אם עושה דברים אלו דרך שטות. וסימנים אלו לאו דווקא, אלא אפילו עושה דברים אחרים דרך שטות הרי זה בכלל שוטה, כגון אלו שכל מעשיהם בחפזון ואינם מתונים בעניניהם ולא מכוונים לסוף הענין ולתכלית המעשה. עיין ש"ך יו"ד א כד ובתבו"ש שם כט ובדרכ"ת קנו.

[94] מלשון השו"ע משמע דאינו בר חיוב כלל אף לקרות לעצמו אבן מסברתו בב"י שכתב דמשום פרסומי ניסא הוא משמע לכאורה דהוא רק לענין להוציא אחרים שהם פקחין צריכין לשמוע מאיש ששומע באזניו דוקא עי"ש משום דהלא אותן אחרים יכולין לקרות לעצמן או להשתדל שיוציאן איש אחר שיש לו חוש השמיעה כמותו אבל לא לפוטרו לגמרי מקריאה עכ"פ. אכן לדינא אין נ"מ דבלא"ה הלא דעת כמה ראשונים הרשב"א והריא"ז והרשב"ץ שגם לאחרים הוא מוציא וכ"ש שהוא בעצמו בר חיובא וגם ברמב"ם יש חלופי גרסאות וכן הסכימו כמה אחרונים כמ"ש במ"ב וע"כ חרש לעצמו בודאי מחויב לקרות בעצמו כיון שאינו שומע ואף אם יקראנו בלא טעמים ג"כ אין קפידא. ולשון ריא"ז קשה קצת שכתב דיכול לקרות לכתחלה לעצמו מאי לשון יכול בזה דהלא לכאורה מחוייב לעשות כן. ביאור הלכה שם

[95] הב"ח והפרי חדש והגר"א והשאגת אריה בסימן ז', מלבד כמה ראשונים שעומדים בשיטה זו. שער הציון שם ס"ק ט

[96] שע"ת ס"ק ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu